

A Berényi Dénes által vezetett kutatási programnak, s az annak eredményeiről számot adó csíkszeredai konferenciának csak néhány elemét idézhettem itt fel. Az összkép ennél jóval gazdagabb, de talán ennyi-

ből is nyilvánvaló, hogy a magyarországi támogatáspolitikai egy új, a jövőben már nélkülözhetetlen fejezettel gazdagodott: a támogatások hasznosulásának vizsgálatával.

Görömbei András

A magyar-magyar tudományosság jegyében

Tudományos konferencia az MTA Magyar Tudományosság Külföldön
Elnöki Bizottság megalakulásának 10 éves évfordulója alkalmából.

MTA, Budapest 2006. 155. lap

Szétszakítottságuk 88 éve alatt a felsőoktatás és a tudományos élet területén feltételezhetően nem igen lehet még egy olyan eredményes tíz évet találni, mint amilyen 1996 és 2006 közé esett. Ezek az eredmények a Berényi Dénes akadémikus által vezetett MTA Magyar Tudományosság Külföldön Elnöki Bizottsága tevékenységéhez kötődnek.

Nem tudok arról, hogy eddig az immár közel kilencven évet átölelő magyar-magyar kapcsolatok átfogó történetét bárki feldolgozta volna. De arról sem tudok, hogy a kapcsolattörténetről egy-egy időmetszetben jelentek volna meg dolgozatok. A különböző intézmények vonatkozásában is ez a helyzet. Ennek megfelelően a Magyar Tudományos Akadémia azon tevékenységének története is feldolgozásra vár, amelyet a szomszédos országokban rekedt magyarság, magyar tudományosság életben tartása, megerősítése, megjelenése, fennmaradása és eredményessége érdekében az elmúlt 88 évben kifejtett.

A magyar-magyar kapcsolatok elmúlt 88 éves történetét három nagy korszakra lehet osztani. Úgy vélem, hogy nem távolodok el a valóságtól, ha ismeretlennek tartom azt, ami ezen a téren az első korszakban az összeomlás és az 1945 közötti időszakban történt. A második korszakban, te-

hát 1945 és 1990 között az intézményes magyar-magyar kapcsolatok hiányoztak vagy nagyon is esetlegesek voltak, főként a személyes viszonyokon nyugodtak. Az ún. testvéri tudományos akadémiák együttműködési szerződéseiben ugyanis a proletár internacionalizmus által meghatározott kapcsolati sémákba a magyar tudományosság pártolása nem fért bele. Radikális változást ezen a területen is a rendszerváltozás hozott, amely egyben a magyar-magyar kapcsolatok harmadik időszakának kezdete is.

Mint minden új képződménynek, úgy az MTA Magyar Tudományosság Külföldön Elnöki Bizottsága 1996-ban megkezdett tevékenységének is voltak előzményei. S azok alapján, ami elsősorban 1990 és 1996 között ezen a területen történt, azt lehet mondani, hogy az Elnöki Bizottság létrehozása szükségszerű volt. Azt viszont már a véletlenek közé sorolom, hogy az Akadémia elnöke a bizottság vezetésére egy fizikust, Berényi Dénes akadémikust kérte fel. A kiválasztást tehát véletlennek tartom, ennek ellenére az elmúlt tíz év eredményei azt mutatják, hogy erre a feladatra jobb, alkalmasabb személyt Berényi Dénesnél nem igen lehetett volna találni.

Mindezt tárgyyszerűen akkor is meg kellett állapítanom, ha tudjuk, hogy az Elnöki Bizottság megalakulásának 10 éves évfor-

dulója alkalmából rendezett konferencián az egykori felkérő, Glatz Ferenc Berényi Dénes e területen kifejtett munkájával részletesen foglalkozott.

A programok az emberek nélkül nem sokat érnek – fogalmazta meg Glatz Ferenc előadásának második mondatában. Ezzel a gondolattal alapozta meg Berényi professzornak a külföldi magyar tudományosság érdekében kifejtett munkásságával kapcsolatos véleményét. Glatz Ferenc szerint Berényi Dénes személye volt „az a bizonyos emberi tényező, amely működtette ezt a most tárgyalt tíz éves programot. Ha nincs Berényi Dénes, akkor ez a program szerintem nem is él tíz évet”. (11. o.) Egyet kell értenem Glatz Ferencel akkor is, amikor a tíz év munkáját értékelve gondolatait a következőkkel zárta: „Az, hogy egy fizikus, mint Berényi Dénes, életéből tíz évet szán arra, hogy tanulmányok írása helyett a magyarság összefogására szánja életének fizikailag, szellemileg talán legerősebb időszakát, nos ez kiemelt személyi elismerést kíván.” (12. o.)

A fentit talán csak azzal egészíteném ki, hogy Berényi Dénes úgy volt vezetője tíz évig az Elnöki Bizottságnak, hogy nem reprezentált, hanem ügyet szolgált. Igen, saját idejét nem sajnálva a magyar tudományosság ügyét szolgálta elhivatottsággal, hozzáértéssel, empátiával, s tegyük még hozzá: eredményesen.

Az elvégzett munka öröme, az elért eredmények, az összegzés igénye teremtette meg annak feltételét is, hogy a Magyar Tudományosság Külföldön Elnöki Bizottság megalakulásának 10 éves évfordulója alkalmából konferenciát rendezzenek a Magyar Tudományos Akadémián. A konferencián elhangzott előadások szövegét az Elnöki Bizottság 13. kiadványa tartalmazza. Abban az esetben tehát, hogy ha valaki egy kicsit részletesebben szeretne tájékozódni az

elmúlt tíz év munkájáról, akkor legalább is annak legfontosabb állomásait e kiadványsorozat füzetei alapján rekonstruálni tudja. A sorozat 13. darabja – a konferencia rendjét követve – három fejezetre oszlik. Az első fejezet a konferencia szokásrendjének megfelelően a megnyitó beszédet (Vizi E. Szilveszter), a köszöntőt (Frühling János), a bevezető előadást (Glatz Ferenc) és két beszámolót tartalmaz. Az egyik a *Domus-ösztöndíj* és a *Szülőföldi kutatástámogatás* (Szarka László), a másik a *Kapcsolatok* és a *Műhelytámogatás program* (Tarnóczi Mária) eredményeivel foglalkozott.

A bevezető előadás Berényi Dénes munkájának méltatása és egy rövid eseménytörténet mellett számos továbbgondolásra érdemes, félig kifejtett, vagy éppen csak megemlített gondolatot tartalmaz. Különösen izgalmasak azok, amelyek – Glatz Ferenc szerint – Európában új tényezőként a kisebbségi kultúrát, a kisebbségben élők tudományos munkásságát, illetve amelyek kultúrnemzeti létünket érintik. Mindegyik összefüggés fontos, ennek ellenére közülük a felerősödő identitások képviseletével kapcsolatban a liberális demokrácia sérülékenységére vonatkozó eszmefuttatásra hívnám csak fel a figyelmet. S mindenféleképpen hasznos lenne, ha az Elnöki Bizottság további munkájának megalapozásakor görcső alá venné a Glatz-féle kortényezőket, hiszen, mint megfogalmazta: a magyarság 90 év után „ismét egy területigazgatási egységben fog élni” (20. o.). Az ugyanis, hogy ezek a kérdések nemzetpolitikai szinten nincsenek végiggondolva, nem mentesíti az MTA Magyar Tudományosság Külföldön Elnöki Bizottságát attól, hogy tevékenységét az új feltételekhez illeszkedve fejtsse ki.

A kiadvány második fejezetében (46–99. old.) a szomszédos országokba osztott magyarság képviselői adtak számot arról, hogy az MTA határon túli programjai mi-

lyen hatást gyakoroltak az elmúlt tíz évben az egyes magyar kisebbségi régiók tudományosságára. Súlyának, jelentőségének megfelelően Romániából Egyed Ákos, Szilágyi Pál és Péntek János beszámolóit olvashatjuk. Ebből a fejezetből annak a sokrétű munkának a legfontosabb eredményeit ismerhetjük meg, melynek következtében a magyar nyelvű tudományművelés intézményei a negyvenöt éves megszakíttóság után az MTA aktív közreműködésével a szomszédos országokban kiépültek.

A kötet harmadik fejezete a különböző tudományterületekről nyolc előadást tartalmaz. Ezek az előadások, mint jó, követségre méltó példák, közvetett módon az MTA határon túli programját „dicsérik”. Az egymással össze nem hasonlítható előadásokban ugyanis két dolog közös. Az egyik az, hogy mindegyik saját tudományterületén kiemelkedőnek minősült, a másik pedig az, hogy megvalósulásukat az MTA határon túli programjai tették lehetővé.

A kiadvány jól tükrözi az elért legfontosabb és legjelentősebb eredményeket. Ter-

mészetesen az elmúlt tíz évben a bemutatott intézmények tevékenységénél gazdagabb volt a külföldi magyar tudományosság palettája. A kiemelkedő tudományos eredményeket reprezentáló nyolc előadás alapján pedig még azt sem állíthatjuk, hogy a jéghegy csúcsát láttatták meg velünk. Ezek az előadások ugyanis csak azt példázták, hogy mi minden nem jöhetett volna létre az MTA támogatása nélkül.

Feltételezhető, hogy a konferencia megemlékező, ünneplő jellege gátolta az előadókat abban, hogy az elért eredmények mellett a meglévő gondokról, az eddig működtetett rendszer diszfunkcióiról is szólnak. Az elért, egyértelműen elismerésre méltó eredmények mellett ugyanis mi sem természetesebb, mint az, hogy gondok is vannak. Az eddigi munka folytatása és az MTA határon túli programjainak még hatékonyabbá tétele azonban már az Elnöki Bizottság új vezetőjének, Görömbei Andrásnak a feladatai közé tartoznak.

Tóth Pál Péter

Politika az erkölcsi minimum mércéjén

Szerkesztette: Dénes Iván Zoltán. Debreceni Egyetem Kossuth Egyetemi
Kiadó, Debrecen, 2006. 170 lap (Debreceni Egyetem Állam-
és Jogtudományi Kar Politikaelméleti és Politikatörténeti Tanszék,
Libri rationis rei publicae 2.)

A tanulmánykötet szerkesztői előszóból, kilenc tanulmányból, forrás- és irodalomjegyzékből, az egyes tanulmányok szerzőinek rövid bemutatásából és névmutatóból áll, vagyis minden olyan kellék birtokában van, amellyel egy magára valamit is adó hasonló kiadványnak rendelkeznie kell.

A kötet igazi különlegessége, hogy szerzői, miként az előszóból kitűnik, mindany-

nyian végzős debreceni joghallgatók – jelenleg mindannyian éppen a végső megmérettetés (záróvizsga) izalmait élik –, akik az elmúlt szemeszterekben (2004 őszétől) a jogi kar Dénes Iván Zoltán professzor vezette Politikaelméleti és Politikatörténeti Tanszékének közéleti-közpolitikai (politikai elemző) specializációs szeminárium tagjaiként vettek részt egy különös vállalko-